

KARİN KARAKAŞLI: Zabel Yesayan'ın on yılı

Posted on 15/09/2014

Zaman çok tuhaf, çok ürkütücü bir güç. Usul usul akıyor, sanki bir göz kırpımlık an gibi geçmiş yılları büyüyen çocuklardan ya da aynadaki aksin yansıttığı çizgili yüzden algılıyoruz bir anda. Bir anın içinde çok şey oluyor, bir âna bir ömür sığıyor bazen. Ve aynı şekilde bir gün de sonsuzluğa uzayabiliyor. Geçtiğimiz hafta Paris'teki Nubaryan Kütüphanesi'nde yer alan ve Ümit Kurt ile Alev Er'in çevirdikleri haliyle Agos'ta yayımlanan belge, pek çok şeyin yanı sıra zamanı da yeniden düşünmeme vesile oldu.

8 Mart 1919'da Ermeni edebiyatı ve siyasi hayatının önemli isimlerinden Zabel Yesayan tarafından, Paris'teki Ermeni Milli Delegasyonu Başkanı Boğos Nubar Paşa tarafından Paris Barış Konferansı'nın dikkatine sunulan bu raporda, Ermeni kabilelerin maruz kaldığı tecavüz, katliam, işkence dolu insanlık dışı muameleleri okurken, bizzat kendi hayatı Yunan tragedya kahramanlarına benzeyen Zabel Yesayan'ın bütün bunlara nasıl katlandığını düşünmeden edemedim. Zira Aras Yayıncılık tarafından basılan 'Yıkıntılar Arasında'da Nisan 1909'daki Adana katliamı sonrasında, İstanbul Ermeni Patrikhanesi'nce kurulan İkinci Heyet'in üyesi olarak bölgede geçirdiği aynı yılın Temmuz-Eylül aylarını anlatan da Zabel Yesayan'dır.

Her dönemin muhalifi Zabel Yesayan, 'Yıkıntılar Arasında'da, ağladığı için ele verilecekleri korkusuyla saklandıkları kuytadaki diğer Ermeniler tarafından öldürülmeye yeltenince kendi bebeğinin katili olan ve aklını kaçıran anneden, açlıktan yaratığa dönmüş insanlara akla ziyan ayrıntıların tanıklığını yapar. Bu cehennem görüntülerinde bu kadar sakınımsızken, 1911 tarihli önsözünde alabildiğine temkinlidir. Marc Nichanian, bu özel baskının önsözünde, yazarın sunumundaki ruh halini şöyle yorumlar: "Yesayan felakete bir anlam yüklemek istiyor; tüm o ölümlere, o müthiş anlamsız ölümlere bir anlam kazandırmak ve

tabii böylece, yazdıklarını ve yazma edimini aynı zamanda kendisi için gerekçelendirebilmek istiyor. Çünkü anlam yitiminin olduğu yerde çılgınlığın tehdidi söz konusudur.”

“Biz de kurbanlarımızı verdik, kanımız bu sefer Türk yurttaşlarımızla birlikte döküldü. Bu son olacak” der Zabel Yesayan. 31 Mart vakalarına denk getirilerek eski rejime havale edilmiş görünen katliamdaki İttihatçı parmağı çok iyi bilir oysa. Ve o gerçeği anlatısındaki kahredici ayrıntılardan çıkarmamızı bekler sanki.

1919 tarihli rapor ise bir feryattır. Büyük çoğunluğu Ermeni olan ve bunun yanında çok sayıda Rum, Süryani ve Nasturî çocuk ve kadının bulunduğunu anlatan Yesayan’ın anlattıkları okumak için bile ağırdır. “Çocuk, genç kız ve genç kadınlarsa caniler tarafından kaçırıldı. Bu onursuz durumdan kaçmayı başaranlar, bu kez de yollarda öldürüldü. Konvoylara refakat eden jandarmalar, onları 1-2 gün yürüttükten sonra bir su kaynağı yanında durduruyor, ama su içmelerini engelliyorlardı. Suya kavuşma izni elde etmenin bedeli, bilmem kaç tane bakire ya da genç kızın kendilerine teslim edilmesiydi. Bu korkunç yöntem sistematik biçimde uygulandı.”

Zabel Yesayan’a göre, Müslümanların alıkoyduğu çocuklar ve kaçırıldıkları tarihte reşit olmayan kadınlar koşulsuz geri getirilmeli, ailelerine teslim edilmeli, aile ve yakın akrabalarının ölmüş olması halinde ilgili milletlerin korumasına verilmelidir. Reşit kadınların teslimi daha zor olacaktır. “Müttefik güçlerin desteğine sahip uluslararası bir kadın komisyonu kurulmalıdır... Ya hemen düşmanın saklanmasına fırsat bırakmadan harekete geçip bütün bu zavallı köleleri onlardan uzaklaştıracağız ya da yeni sorun ve komplikasyonlara sebep olacağız... Türklerin elinden kurtarılacak çocukların barınacağı yetimhanelerin sayısı hızla arttırılmalı. Müslümanlardan kurtaracağımız kadınlar için, onları yeniden doğdukları topraklara yerleştirmeye kadar yeni sığınaklar oluşturmalıyız.”

Belli ki Zabel Yesayan 1909’dan 1919’a varan o on yıl içinde birlikte yaşama rüyasını ve inancı kaybetmiştir. Artık Türklerden ve Müslümanlardan kurtarılan kadın ve çocuklar

vardır. İttihat'ın sistematik imhası sonrası anlam ellerinin arasından kayıp gider. Ve bütün o on yıl aslında koca bir yüzyılın da ifadesidir.

Zabel Yesayan'ın o on yılını iliğimizde hissettiğimiz zaman ihtimal, anlam yine geri gelir.

Kaynak: [AGOS](#)